

ULUSLARARASI BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU-III

**20. Asırda İslâm Düşüncesinin Yeniden Yapılanması ve
Bediüzzaman Said Nursî**

İlmi Heyet

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. İbrahim Canan,
Prof. Dr. Suat Yıldırım, Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Prof. Dr. Faris Kaya

Yayına Hazırlayan

Mehmet Paksu

Tercümeleler

Arapça

Veli Sırım, Abdülaziz Hatip, Kenan Demirtaş

İngilizce

Metin Karabaşoğlu

Almanca

Nuriye Uşşak

Dizgi

Nesil Basım Yayın

551 32 25

Baskı, Cilt:

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

ISBN 975-408-271-5

©

Bu eserin yayın hakkı Nesil Basım Yayın A.Ş.'ye aittir.

◆

Sanayi Cad. Bilge Sk.No: 2

Yenibsona / İSTANBUL

Tel: (0212) 551 32 25 pbx

MODERN ÇAĞDA CİHAD: BEDIÜZZAMAN SAİD NURSÎ'NİN CİHAD YORUMU

ŞÜKRAN VAHİDE*

Giriş

Bediüzzaman Said Nursî'nin cihad yorumunu ele almaya başlamadan önce, genel olarak cihad kavramıyla ilgili bir-iki hususu hatırlatmakta yarar görüyorum. İlki, cihada İslâm'da tanınan önemli yerdir; Hz. Muhammed (a.s.m.) onu "yüce İslâm'ın zirvesi"¹ olarak tarif etmiştir. Ve kendisine "Allah yolunda cihad"a eşit birşey varsa bunun ne olduğu sorulduğunda, şu cevabı vermiştir: "[Ona eşit olarak] yapabileceğiniz hiçbir şey yoktur."²

Hatırda tutulması gereken diğer bir husus, onun geniş anlamıdır. Zaman zaman onu tarif için kullanılan "kâfire karşı kutsal savaş" tanımıyla sınırlı olmaktan öte, cehdetmek, çabalamak, olanca kuvvetini sarfetmek, veya olabildiğince gayret etmek anlamlarına gelen 'cehede' kökünden türetilen cihad terimi, geniş bir anlam dizisini içerir.

*ŞÜKRAN VAHİDE (Araştırmacı-Yazar)

1948 yılında İngiltere'nin Lancashire şehrinde dünyaya geldi. Durham Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Türk ve Fars Edebiyatı bölümünden 1980'de mezun oldu. Alman Oryantalist Prof. Dr. Paul Luft'un nezaretinde 15. yüzyıl ediplerinden Heratlı Hüseyin Vâiz Kâşîfi'nin eserleri üzerinde doktora çalışması yaptı.

1981'de Risale-i Nur Külliyyatının İngilizce tercümelerini okuduktan sonra Müslüman oldu. Türkiye'de ikamet etmekte olan Şükran Vahide, Risale-i Nur konusunda araştırmalar yapmaktadır.

Başta *Sözler*, *Mektubat* ve *Lem'alar* olmak üzere birçok risaleyi İngilizceye tercüme etti.

1. *İslâm, Batı ve Biz*

2. *The Author of the Risale-i Nur Bediüzzaman Said Nursi (Risale-i Nur Müellifi Bediüzzaman Said Nursi)* (Şükran Vahide imzasıyla).

¹İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd* (Türkçe'ye çev. Özen vd.), İstanbul, İklim Yayınları 1989, iii, 121.

²Kütüb-i Sitte (Türkçe'ye çev. ve şerheden İbrahim Cânan), Ankara, Akçağ Yayınları 1988, v, 26.

Meselâ, Zâdü'l-Meâd adlı eserde cihad başlıca dört "adım" veya "aşama"yı ihtiva eder şekilde tanımlanır; nefse karşı, şeytana karşı, inançsızlara karşı, ve münafıklara karşı cihad. Bunlardan ilki de dört "aşama" ihtiva etmektedir: nefse hak dini öğretmeye çalışmak; ikincisi, fiiliyatta bu bilgiye uygun biçimde yaşamaya çalışmak; üçüncüsü, bunu diğer insanlara öğretmeye çalışmak; ve dördüncüsü, sair insanları Allah'ın dinine davet ederken ızdırap verici zorluk ve eziyetlerle karşılaştığında sabırlı olmak ve sebat etmektir. Şeytanla cihad iki "aşama"yı içerir: ilk olarak, şeytanın insanın kalbine ektiği, imanla ilgili şüphe tohumlarını uzaklaştırmaya çalışmak; ve ikincisi, şeytanın telkin ettiği süflî arzulardan vazgeçmeye çalışmaktır. Bu cihadların ikincisi insanı sabır ve sebata eriştirirken, ilki, yani nefisle cihad "sağlam ve kesin bir iman" kazandırır. Üçüncü ve dördüncü temel "aşama"lara, yani inançsızlar ve münafıklarla cihada gelince, bu ikisi de dört "aşama"yı içinde barındırır: kalb ile cihad, dil ile cihad, malıyla (sahip olduğu şeylerle) cihad, ve hayatı ile cihad. İnançsızlara karşı cihad kılıçla, yani cebirle, kuvvetle olduğu halde, münafıklara karşı cihad dil ile yapılır—dil ile; yani, delil, bürhan, ve ikna yoluyla.

Yine aynı eserde, son üç "aşama"yı ihtiva eden son bir "aşama" olarak, zalimlere, bid'atçilere ve fâsiklara karşı cihadı eklenir: eğer biri kuvvet ve iktidar sahibi ise kuvvet ile; kuvvet ve iktidar sahibi değilse diliyle; ve bu da mümkün değilse kalben onlara karşı çıkıp, onlara karşı mücahede etmek durumundadır.³

Diğer âlimler cihadı "İslâm'ın emirlerini öğrenmek, başkalarına öğretmek, gerek şahsî ve gerek sosyal hayatta onları tatbik etmek ve başkalarını da böyle yapmaya teşvik etmek, sair insanları İslâm'a davet etmek, bütün bunların icrası esnasında ortaya çıkan tüm engelleri, yani hem şahsî düzeydeki, hem de içinde bulunulan toplum içersindeki, ve de onun dışından çıkan engelleri bertaraf etmek için şuurlu, faal ve daimî bir gayret" olarak tarif etmişlerdir.⁴ Ve cihadın amacı şu şekilde tarif edilmiştir: "Allah'ın dinine yardım etmek ve Onun sözünü yüceltmek (i'lâ-yı Kelime-tullah)"⁵ ve "küfrü mağlup ederek hakkı hükümferma kılmak."⁶

Hicretten ve Allah'ın kuvvete kuvvetle karşılık verme izninden⁷ önce Mekke'de vahyolunan âyetler, Peygamber'e (a.s.m.) şöylesi emirler yüklemektedir: "O halde kâfirlere boyun eğme, ve onlara karşı [Kur'an] ile büyük bir cihadla [cihâden kebîrâ] mücahede et."⁸ Bu âyet bir yandan "dil" ile cihadın, yani İslâm'ı ve Allah'ın sözünü ilim, delil ve tefekkürî (entellektüel) çalışmalar ile yüceltmenin önemini; ve diğer taraftan, cihadın şartlarına muvafık bir biçimde, içinde bulunulan durumun gereklerini karşılayacak bir tarzda yapılması gerektiğini gösterir.

Cihadın geniş anlamını ve İslâm açısından taşıdığı önemi bu şekilde gösterdikten sonra, bu tebliğ, cihadın İslâmî literatürün değişik türlerinde tanımlandığı üzere onun daha ileri müzakeresine girişmekten ziyade, Bediüzzaman Said Nursi'nin cihad yorumunu ve nümune-i imtisal hükmündeki tatbikatını müzakere edecegiz.

³Zâdü'l-Meâd, iii, 24-5; 198.

⁴İslâm Ansiklopedisi—"Cihad" (Ahmet Özet), İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı 1993, vii, 530-1.

⁵Eimallı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, Zaman/Azım t.y., ii, 167; iv, 347.

⁶Hak Dini, ii, 153.

⁷Kur'an, el-Hacc, 22:39.

⁸Kur'an, el-Furkan, 25:52.

Bediüzzaman Said Nursi'nin cihad yorumu

Bediüzzaman Said Nursi'nin cihad yorumunu araştırırken göze çarpan bir husus, onun hayatı boyunca, gerek Eski Said, gerek Yeni Said olarak konuya dair fikirlerinde sergilediği devamlılıktır. Bu, gerek dış dünyadaki, gerek kendi iç dünyasındaki büyük değişimlerin, hayatının bu iki ana dönemi arasında yaşanmış olmasından dolayı çarpıcıdır.

Eski Said dönemi, Osmanlı İmparatorluğunun, İslâm'ın henüz "bu devletin mâ-bihî'l-hayatı (hayat sebebi), ve dini"⁹ olduğu son onyıllarını, Bediüzzaman'ın gençliğinden Birinci Dünya Savaşının sonuna kadarki dönemi kapsar.

Savaşta yaşanan yenilgiye imparatorluğun çöküşü, ve takip eden yıllarda, Eski Said ile onun pek çok ve müteaddit teşebbüslerine tezat teşkil eder biçimde içtimâî hayatın tüm cihetlerinden tamamen çekilen Yeni Said'in ortaya çıkışı eşlik etti. Bu hususiyet Türkiye'nin yeni liderleri Batılılaşma yolunu tutup Bediüzzaman hayatının sürgün dönemini yaşamaya bağladığında daha da kuvvetlendirildi. (Sözde) devletin esası olduğu halde, laiklik perdesi altında, İslâm artık hayatın tüm veçhelerinden sistematik bir şekilde koparılmaktaydı. Yine de, şartlardaki, ve Bediüzzaman'ın hayat tarzı ile mücadele ve faaliyetlerinin tabiatındaki apaçık farklılıklara rağmen, onun fikirlerinde sayısız benzerlik ve süreklilik noktası bulunmaktadır. O kadar ki, onun cihad yorumu kemalini ve tam ifadesini Risale-i Nur ve Yeni Said'in mücadelesi ile bulunduğu halde, onun konuyla ilgili olarak daha önceki dönemdeki görüşünü ve tatbikatını anahatlarıyla ortaya koymakta yarar var.

Eski Said'in cihad görüşü ve tatbikatı

Bediüzzaman'ın cihad yorumunu şekillendiren ilk önemli faktör modern çağın bilim ve "medeniyet" çağı oluşuyla ilişkilidir. O şöyle yazmaktadır:

"Zaman-ı sâilife, yani galebe-i vahşet vaktinde âlemde hükümferma vahşetin mahsulü ve tedenni ve inkırazın mahkûmu olan kuvvet ve cebrin saltanatı idi... Tasallut-u medeniyetin zamanında âlemin hükümrani ilim ve marifettir."¹⁰ Ve keza:

"Elbette nev'-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fûnûna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir."¹¹

İlim ve aklın hükümferma oluşu vâkıasıyla atbaşı giden husus ise, yine Bediüzzaman'ın işaret ettiği üzere, şudur: "Hatta insanlar, ... en keskin silahını cezâlet-i beyandan... alacaktır."¹² Yani, bilim ve teknolojideki gelişmelerle, insanın terakkisiyle, ve bunların sonucu olarak kitle iletişimi çağının ortaya çıkışıyla birlikte, insanlar kendi fikirlerini başkalarına belagat ve ikna yoluyla kabul ettirmeye çalışacaklardır. Bu yüzden, hayatın tüm veçhelerine, hak ve bâtıl, iman ve küfür arasındaki mücadeleye nüfuz eder hale gelen kitle iletişim araçları, kalblerin ve akılların mübarezesinin, yekdiğerini ikna mücadelesinin, fikirler ve medeniyetler arasındaki savaşın en birinci alanı olacaktır—veya, diyebiliriz ki, olmaktadır. Artık öncelikli olan, maddî

⁹ Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Fihriste-i Makâsıdı, Volkan, No. 84, Âsâr-ı Bedi'îye içinde, t.y., 375.

¹⁰ Âsâr-ı Bedi'îye, 351-2; Divan-ı Harb-i Örfî, İstanbul, Sözler Yayinevi 1975, 63.

¹¹ Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, İstanbul, Sözler Y. 1980, 246.

¹² a.g.e.

cihaddan ziyade, kültürel ve ekonomik savaştır. Halihazırda bu hususî şartlar altında ve bir dizi cephede devam etmektedir.

Eski Said'in cihad anlayışını şekillendiren ikinci faktör, ilkiyle ilişkili bir faktör olarak, İslâm dünyasının Batıdaki bilimsel ilerleme düzeyi ile aynı çizgide bir ilerleme gerçekleştirememesi, ve bu yüzden teknoloji ve terakki alanında geri kalmış olmasıdır. İslâm dünyasına geleneksel düşmanı tarafından boyun eğdirilmesine yol açmasının yanısıra, bu, Kur'an'ı ve İslâm'ın esaslarını, bilhassa materyalist felsefenin yükselişiyle birlikte, hücumla açık bir vaziyette bırakmıştır.

İlmî Cihad (Cihâd-ı İlmî)

Bu bakımdan, onun, gençliğinde Bediüzzaman üzerinde en ziyade tesir icra eden hususların başında görüyoruz. Bu durum, onun kendisini yeni bir mücadele biçimi doğrultusunda hazırlamasına yol açacaktır. Kur'an'ı ona ârız olan tehdit ve saldırılara karşı savunma niyeti, ondokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla geçiş esnasında, İngiliz devlet adamı Gladstone tarafından Kur'an'a yöneltilen açık tehditleri öğrendiğinde billurlaşacaktır. Bu olay, onun için bir tür dönüm noktasıdır, ve onun hayatını ve ilmîni Kur'an'ı savunmaya adanmasına neden olmuştur.¹³ Şu zamana gelindiğinde, o geleneksel dinî ilimlere ek olarak, modern fiziksel ve matematiksel bilimlerin pek çoğuna vâkıf olmuştur. Birinci Dünya Savaşının başlarında görmüş olduğu rüya¹⁴ gibi değişik olaylar, onun Kur'an'ın i'cazını ve mucize oluşunu; yani, onun Allah Kelâmı ve insanın ahlâken, ruhen ve maddeten hakiki terakkisinin kaynağı olduğunu isbat etme kararını güçlendirmiştir.

Bediüzzaman erken bir yaştan itibaren kendisini bu ilmî cihada hazırladı. Nitekim, "resmî biyografi"sinde belirtildiğine göre, henüz onaltı-onsekiz yaşlarında (yani, 1892-4 yılları civarında) Bitlis'te yaşarken İslâmî ilimlerin temel kaynaklarını yoğun bir şekilde çalışmasının amacı [Batı bilim ve felsefesi, ve de terakki adına girilen hücumların sebep olduğu] "İslâm hakkındaki şüphe ve desiselere cevap vermek"ti.¹⁵ Daha sonra Van'da, o sıralar Doğu illerindeki din âlimleri içinde eşine rastlanmaz bir biçimde, modern ilimler üzerinde çalıştı ve vukufiyet kazandı, çünkü kendisinde "bu asırda, eski tarz ilm-i kelâmın İslâm dinî hakkında ortaya atılmış bulunan şüpheleri bertaraf etmede yetersiz kaldığı kanaati hasıl olmuş"tu. Diğer bir deyişle, onun ilmî cihadının hedeflerinden biri ilm-i kelâmın bir tecdide tâbi tutulmasıydı.

Bediüzzaman bu yöndeki çabalarını yalnız ilim tahsil etmekle sınırlandırmadı. Onun bu dönem boyunca en faal biçimde peşine düştüğü proje, kendisinin eğitim reformuyla ve kısmen geleneksel ve modern ilimler öğretiminin mezc edilmesiyle ilgili fikirlerinin uygulama sahasına aktarılacağı Doğu Üniversitesi, Medresetü'z-Zehra projesiydi.

¹³Bediüzzaman Said Nursî, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, İstanbul, Sıhan Matbaası 1960, 76.

¹⁴Bediüzzaman Said Nursî, Mektûbat, İstanbul, Sözler Yayınevi 1981, 343.

¹⁵Risale-i Nur Külliyyatı Müellifi, Bediüzzaman Said Nursî, Hayatı, Mesleki, Tercüme-i Hâli (Tarihçe), Sözler Yayınevi 1976, 43.

Medeniyet ve cihad

Bu çalışmalar sayesinde Bediüzzaman'ın ulaşmak istediği hedef, onun dâvâsının merkezini teşkil eden İslâmî medeniyetin yeniden tesisiydi. Çünkü, onun nazarında, İslâm hakiki medeniyetin kaynağıydı; bu yüzden İslâm dünyası ancak İslâmî bir çerçevede içerisinde gerçekten terakki edebilir, ve ancak bu şekilde hak ettiği hâkim mevkiini yeniden kazanabilirdi. Bundan da ötesi, bir bütün olarak insanlık ancak İslâm ve de İslâmî medeniyetin tesisi sayesinde sükun ve huzur bulabilirdi.

Bilimsel ilerlemeyi yanlış bir şekilde Avrupa'nın Batı düşüncesi ve medeniyetine kaynaklık eden açık askerî ve iktisadî üstünlüğüne hamleden Türk devlet adamları, bilhassa Tanzimat'la birlikte, İslâm'dan uzaklaşmaya ve hayatın birçok alanında Batılı modelleri benimsemeye başlamışlardı; diğer bir ifadeyle Batılılaş(tır)ma sürecini başlatmışlardı. Bununla birlikte, Bediüzzaman'ın savunduğu, Batıdan bilim ve teknoloji gibi " faydalı şeyler" almaktan ziyade, onlar "seyyatları ve sefahetleri" aldılar, "ve dinî rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar."¹⁶ Niyet hiç şüphesiz Osmanlı imparatorluğunu güçlendirmek ve çöküşü durdurmak olsa da, bu esef verici hareketlerin sonuçları çoğu kez niyetin tam aksine Osmanlı'nın yalnız iktisadî açıdan ve maddî alanlarda değil, fikren de Avrupa'ya tâbiyetini arttırmaya hizmet ediyordu. Avrupa'nın etkisine açık hale gelmiş bulunan Osmanlılar arasında İslâm itikadını yitirme tehlikesi başgöstermişti; böyleleri, İslâm düşmanlarını izleyerek, İslâm'ın bilim ve terakkiye engel olduğu ve Osmanlı'nın çöküşünün de sebebini teşkil ettiği kanaatine vardılar.

Bu yüzden, Bediüzzaman'ın çabası gerçekte tam tersinin doğru olduğunu göstermekti. Medeniyet "Hıristiyanlığın malı" olmadığı¹⁷ gibi, İslâm "bütün kemâlâtın üstâdudur... ve hakiki bir medeniyetle ve müsbet ve doğru fenlerle teçhiz edilmiştir;"¹⁸ İslâm terakkiyi teşvik eder ve medeniyetin tüm gereklerini ihtiva eder.¹⁹ Bu sebeptendir ki, Bediüzzaman'ın tarihi şahit göstererek sık sık işaret ettiği gibi, Müslümanlar dinlerine sarıldıkları derecede medeniyet noktasında mesafe katetmiş ve terakki göstermişlerdir; ve dinlerinde gevşeklik gösterdikleri her zamanda, gerilemiş ve mağlubiyete düşer olmuşlardır. Sair dinlerin mensupları için ise, bunun zıddı doğrudur.²⁰

Gerek eski dönem boyunca ve gerek Cumhuriyet döneminde, Bediüzzaman, bu noktaları göstermek için Batı medeniyeti ile İslâmî medeniyet arasında birçok mukayesede bulunmuştur. İkisi arasındaki temel fark, Batı medeniyeti Yunan ve Roma felsefesinin prensiplerine dayalıyken, İslâmî medeniyetin ilâhî vahye dayanacağı vâkıasından çıkar. Batı medeniyetinin bir vechi hakiki İsevîlikten uzak bir biçimde zuhur etmiş olduğundan, medeniyetin seyyiatı ve kötülükleri onun faydalı vechelerine galebe etmektedir. Batı medeniyetinin tatbik alanı bulunduğu her yerde hüküm sürmeye başlayan ve onun çöküşüne zemin hazırlayan sefahet ve şehvet ile

¹⁶Bediüzzaman Said Nursî, Hutbe-i Şâmiye, İstanbul, Sinan Matbaası 1960, 31.

¹⁷bkz. Bediüzzaman Said Nursî, Sünûhat, Sözlük Yayınevi 1977, 60-1; Mektûbat, 445.

¹⁸Hutbe-i Şâmiye, 29.

¹⁹Bediüzzaman'ın Fihriste-i Makâsıdı, Volkan, No. 83, Âsâr-ı Bedi'îye'de s. 373.

²⁰bkz. Hutbe-i Şâmiye, 19-29; Bediüzzaman Said Nursî, Münâzarat, Sözlük Yayınevi 1977, 38; Sünûhat, 36.

sosyal ve ekonomik adaletsizlik, en sonunda onun parçalanmasına yol açacak ve İslâmî medeniyetin tesisine vesile olacaktır.²¹

Bu olgular ışığında, Bediüzzaman cihadın hedeflerinden biri ve tüm inananların üzerine farz olan "i'lâ-yı Kelimetullah"ın bu asırda "maddeten terakkiye mütevakıf" olduğunu söyler; i'lâ-yı Kelimetullah "medeniyet-i hakikiyeye girmekle mümkün"dür... "İstikbalde, silah, kılınc yerine; hakiki medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakkaniyetin manevî kılıncıları doşmanları mağlup edip dağıtacak."²²

Bundan da öte, Bediüzzaman'ın nazarında, bu asırda Müslümanların asıl düşmanı "hariçteki" düşman değildir. Asıl düşman—İslâm'ın antitezi olan—"cehalet, zaruret, ihtilaf" üçlüsüdür. İslâm dünyasının çökmesine sebep olan, ve Müslümanları i'lâ-yı Kelimetullah görevini ifadan alıkoyan, bu "amansız" düşmanlar ile onların sonuçlandırır.²³ Bunu özetleyen bir pasajı, Bediüzzaman'ın o devirdeki gazete makalelerinden birinde buluyoruz:

"Her bir mü'min i'lâ-yı Kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebler fiinun ve sanayi silahıyla bizi istibdad-ı manevileri altında eziyorlar. Biz de, fen ve san'at silahıyla i'lâ-yı Kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkâra cihad edeceğiz. Amma cihad-ı hariçiyi şeriat-ı garranın berahin-i kâtasının elmas kılınclarına havale edeceğiz. Zira medenilere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir."²⁴

Eski Said'e göre hariçî cihad

Yukandaki cümleler Bediüzzaman'ın modern dünyada hariçî cihadın ideal olarak nasıl bir biçim alması gerektiği konusundaki düşüncelerini özetlemektedir. Eskiden, Orta Çağlarda, Müslümanlar o zamanın barbarlık, taassup ve saldırganlığı karşısında kılıç savurmaya mecbur kalmışlardı. Fakat, "[bu] zaman-ı medeniyette, ecnebler medenî ve kuvvetli olduklarından... din nokta-i nazarından medenilere galebe çalmak ikna iledir. İcbar ile değildir. Ve İslâmiyeti mahbûb ve ulvî olduğunu evâmirine imtisâlen ef'âl ve ahlâk ile göstermek iledir."²⁵

Bu yüzden, İslâm ahlâkını benimsemek ve uygulayıp, böylece onun ulvî ve sevilmeye değer karakterini göstermek, terakkinin önemli bir unsuru oluşunun yanında, "i'lâ-yı Kelimetullah"ın da önemli bir unsurudur, ve Bediüzzaman'ın yazdığı üzere, insanların kitleler halinde İslâm'a girmelerine vesile olacaktır:

"Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-ı imâniyenin kemâlâtını ef'alimizle izhar etmek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler."²⁶

²¹ bkz. Bediüzzaman Said Nursî, Muhâkemat, Sözlere Yayinevi 1977, 37-8. İkisi arasında mukayese için, bkz. Sünûhat, 43-6; Sözlere, 119-120, 379-382, 664-6; Bediüzzaman Said Nursî, İşârâtü'l-İ'caz, Sözlere Yayinevi 1978, 47-9.

²² Hutbe-i Şâmiye, 30.

²³ Reddül-Evham, Volkan, No. 91, Âsâr-ı Bedi'ye, 38f; Hutbe-i Şâmiye, 86.

²⁴ Hakikat, Volkan, No. 70, Âsâr-ı Bedi'ye içinde 368; Hutbe-i Şâmiye, 78; Divan-ı Harb-i Örfî, 49.

²⁵ Reddül-Evham, Volkan, No. 91, Âsâr-ı Bedi'ye içinde 381-2.

²⁶ Hutbe-i Şâmiye, 20.

Son nokta, haricî cihada dair bu ideal görüşü dolayısıyla özel bir önem taşımaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, Bediüzzaman kesinlikle insanlığın ancak hak din olan İslâm'la huzur ve sükûn bulacağı ve evrensel barışın ancak İslâmiyet sayesinde gerçekleşeceği kanaatindeydi. Bu iddiasını destekleyecek birçok delil ileri sürdü ve sayısız vesilelerle bunu tekrarladı. Kısacası, o bu asırda insanlığın bir tarafta bilimsel ilerlemeler, ve diğer tarafta savaş ve benzeri dehşetli olaylar sayesinde "uyanmış" olduğunu belirtmiştir. Kendisine verilmiş sınırsız kabiliyet ve latifeleri anladıktan sonra, insan artık dinsiz yaşayamaz; hayatının gerçek amacını bulmaya mecburdur.²⁷

Eski Said'in maddî cihadı

Yukarıda belirtilen hususlardan dolayı, Bediüzzaman'ın her hâlükârda maddî cihada karşı çıktığı düşünlmemelidir. Şartlar gerektirdiğinde, yani, haricî bir tecavüzle karşılaşıldığında, Bediüzzaman ülkesinin savunmasında en kahraman savaşçılardan biri konumundaydı. Hayatının ilk döneminin azımsanmayacak bir bölümü savaş meydanlarında geçti. Büyük bir ihtimalle 1913'te Balkan savaşına katılmış,²⁸ Birinci Dünya Savaşı çıktığında cihad fetvasının hazırlanmasında yardımcı olmuş ve 1915 ilkbaharında denizaltıyla Kuzey Afrika'ya giderek cihad ilanının yayılmasıyla ilgili tehlikeli göreve yardım etmiştir.²⁹ Ve Enver Paşa'nın emirleriyle doğu Anadolu'da kurduğu milis birliği, Keçe Külahlılar, o kadar cesur ve etkili savaşçılardır ki, Ermeni Taşnak ihtilâlcilerinin ve Rusların korkulu rüyası olmuşlardır. Bediüzzaman Ruslara karşı bu önemli hizmetinden dolayı bir harp madalyasıyla da ödüllendirilmiştir.

Belirtilmesi gereken bir husus, bununla birlikte, Bediüzzaman'ın Rus işgaline karşı bu cihadda bulunurken kalemini bir tarafa atmamış olmasıdır. Ağır Rus bombardımanı altında bile siperlere girmeye tenezzül etmeyen Bediüzzaman, at sırtındayken yanındaki kâtime dikte ettirerek, Kur'an'ın nazmındaki mucizeleri, diğer bir deyişle "i'caz-ı Kur'an"ı açıklamayı sürdürmüştür. Başka herhangi birşeyden ziyade bu husus, İşârâtü'l-İ'caz adını verdiği esere yazdığı önsözde kendisinin belirttiği gibi, onun ilmî cihadı ne kadar acil ve elzem bir vazife olarak gördüğünün isbatıdır.³⁰

İki önemli nokta—Siyasî mücadele ve kamu düzenine dair

Gerek Eski Said döneminde, gerek Yeni Said olarak Cumhuriyet idaresi esnasında, yaptıklarının tam tersiyle suçlanmış olmak, Bediüzzaman'ın kaderiydi. İlk dönemde "halka mal olmuş bir şahsiyet" olduğu ve kamu hayatının İslâm dâvâsına ve Osmanlı imparatorluğuna hizmet edeceğine inandığı alanlarına faal biçimde katılmış bulunduğu halde, doğrudan siyasete girmekten kaçınmıştı. Siyasî mücadeleyi gerek bu zamanda, gerek sonrasında cihadın uygun bir biçimi olarak düşünmüyordu. Si-

²⁷bkz. Hutbe-i Şâmiye, 20-8; 32-7; Münâzarat, 37-8.

²⁸bkz. Şükran Vahide, The Author of the Risale-i Nur, Bediüzzaman Said Nursi, İstanbul, Sözlük Publications 1992, 111-3; 115 dn. 23.

²⁹bkz. N. Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi, İstanbul, Yeni Asya Yayınları, beşinci baskı 1976, 148-53; Nurs Yolu, Yeni Asya Yayınları 1977, 137-40, Cemal Kutay'dan naklen.

³⁰İşârâtü'l-İ'caz, 7-8.

yasetle ilgili tüm alâkası, İslâmî prensipleri iktidar mevkiinde olanların dikkatine arz ederek, veya olayların akışını İslâmî kanallara yöneltmenin yollarını arayarak siyaseti dine hizmetkâr kılma maksadını güdüyordu. Bu mesele, aşağıda daha geniş bir biçimde ele alınmıştır. O, hayatının ilk dönemi boyunca aktif biçimde takip ettiği ve ömrünün son on senesinde tekrar sözünü ettiği bir dâvâ olan ittihad-ı İslâm meselesinde bile, daha 1911'de ileride gerçekleşeceğini sezindiği İslâm devletleri federasyonu (cemâhir-i müttefika-i İslâmiye) ve İslâm'ın müstakbel hâkimiyeti hakkında konuşurken, hemencecik şunu eklemiştir:

"Sakin kardaşlarım! Tevehhüm, tahayyül etmeyiniz ki, ben bu sözlerimle siyasetle iştigal için himmetinizi tahrik ediyorum. Hâşâ! Hakikat-ı İslâmiye bütün siyasetin fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir. Hiçbir siyasetin haddi değil ki, İslâmiyeti kendine âlet etsin."³¹

İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti adına yazdığı halde, aşağıdaki sözleri, onun kendi görüşünü de açıklayan sözler olarak mütalaa edebiliriz:

"Mesleğimiz sırf ahlâki ve dinîdir... Cemiyetimizin meşrebi beyne'l-İslâm muhabbetin mânâsına muhabbet ve husûmetin medlûlüne husûmettir. Ve mesleği ahlâk-ı Ahmedîyye ile tahâllük ve sünne-i Nebeviyyeyi ihya etmektir. Ve rehberi şeriat-ı garra ve seyfi berâhîn-i kâta ve maksadı ilâ-yı Kelimetullahtır."³²

"İttihad'ın... mesleği de kendi nefsîyle cihâd-ı ekber ve başkalarını da irşaddir. Cemiyetin yüzde doksandokuz himmeti siyasetin gayrı ahlâk vesaire gibi makâsid-i meşrûaya mâtuftur..."³³

Bediüzzaman'ın gerek Meşrutiyet döneminde, gerek Cumhuriyet idaresi altında mahkemeler tarafından yanlış bir biçimde suçlanmasına yol açan—ve onun cihad anlayışının merkezî bir unsurunu oluşturan—ikinci bir nokta dahilî düzenin ve kamu güvenliğinin muhafazası meselesidir. Bu mesele de aşağıda daha ayrıntılı bir biçimde müzakere edilecektir. Burada yalnızca Bediüzzaman'ın ayaklanma çıkarmakla suçlanan İttihad-ı Muhammedî Cemiyetine dahil olduğu bahanesiyle 31 Mart Vak'asını takip eden günlerde tutuklandığı halde, onun gerçekte gazete makaleleri ve şahsî beyanatlar vasıtasıyla isyan eden askerlerin en az sekiz taburunu subaylarına itaat etmeye ve kışlalarına dönmeye ikna ettiğini, ve böylece ayaklanmanın bastırılmasına yardımcı olduğunu belirteceğiz.³⁴ Dahası, bu hususa verdiği büyük önemden dolayı, nüfuzunu ve şöhretini kullanarak ve güçlü hitabet kabiliyetini de devreye sokarak, Bediüzzaman bu karmakarışık dönemde birçok kez galeyana gelmiş insanları yatıştırmıştır. Örnek olarak, Avusturya mallarını boykot esnasında Kürt hamalların mitingi, Şehzadebaşı'ndaki Ferah Sinemasında Mizancı Murad Beyin konferansı esnasında çıkan kargaşa, 1909 Şubat'ında Beyazıt'ta medrese talebelerinin mitingi zikredilebilir.³⁵

³¹Hutbe-i Şâmiye, 49-50.

³²Bediüzzaman'ın Fihriste-i Makâsıdı, Volkan, No. 84, Âsâr-ı Bedi'îye içinde 386.

³³Reddül-Evham, Volkan, No. 90, Âsâr-ı Bedi'îye içinde 381; Hutbe-i Şâmiye, 85.

³⁴bkz. Divan-ı Harb-i Örfî, 22-5.

³⁵The Author of the Risale-i Nur, Bediüzzaman Said Nursi, 68-71.

Bir özet

Bu bakımdan, eğer Bediüzzaman'ın hayatının bu ilk döneminde cihad hakkındaki fikirlerinin bir özetini yapacak olursak, diyebiliriz ki, bir dizi "maddî cihad"a emsalsiz bir kahramanlık sergileyerek katılmış olduğu halde, onun nazarında modern çağdaki asil ve en temel mücadele—Peygamber'in (a.s.m.) Sünnetinin ve İslâm ahlâkının ihyası ile birlikte—ilim, terakki ve medeniyete dair olanıdır. İslâm dünyasının Batıya karşı nisbeten gerikalmışlığının asıl sebebi olan "cehalet, zaruret, ve dahilde ihtilaf"a karşı savaşmak, onun nazarında cihad kapsamında yer alan en önemli bir husustu. Bu yüzden, Bediüzzaman'ın mücahedesinin büyük bir bölümü, odak noktasında dinî ve modern ilimlerin birlikte ders verilmesi ve mezcedilmesi çabasının yer aldığı, eğitim ve de eğitim reformuyla ilgiliydi.

Bediüzzaman İslâm düşmanlarının suçlamalarına zıt olarak, İslâm'ın "fünunun seyyidi ve müşidi, ve ulûm-u hakikiyenin reis ve pederi"³⁶ ve hakiki medeniyetin kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Halbuki, Batı medeniyeti, ilâhî vahiy yerine felsefenin çürük esasları üzerine kurulduğundan, bilim, sanayi ve teknoloji noktasındaki şu anki üstünlüğüne rağmen, en sonunda "parçalanacak," ve insanlık kitleler halinde İslâm'a girecektir.

İslâm terakkiyi teşvik ve medeniyetin tüm esaslarını ihtiva ettiğinden, bilim ve teknolojideki üstünlüğüyle Batının İslâm âlemine kendisine tâbi konumunda tuttuğu bir vasatta, Müslümanların asıl vazifesi terakki ve maddî kalkınma için çalışmaktır. İçinde bulunulan çağda, "i'lâ-yı Kelimetullah" bu şekilde olur.

İslâmî ve modern ilimleri biraraya getirmek, İslâmî ilimlerin bilgi alanındaki modern gelişmeler ışığında yeniden formüle edilmesini de mümkün kılacaktı. Bediüzzaman'ın bu son ağındaki çabalarının bazı meyveleri, kendi sözleriyle, Kur'ânî tefsirin esaslarını tesis için yazdığı³⁷ Muhâkemat, ve yukarıda belirtilen, Kur'an'ın nazmındaki mucizeliği açıklamasına ek olarak, İslâmî ve modern bilgiyi bir nebze biraraya getiren İşârâtü'l-l'caz gibi orijinal eserlerinde korunmuştur.

Bununla birlikte, gerek ilmî, gerek diğer alanlardaki bütün bu çabalarına ve cehdine rağmen, Eski Said dönemi boyunca, Bediüzzaman aslında—İşârâtü'l-l'caz istisna olmakla beraber—bu gençlik zamanının "çok aldatici arızaları yüzünden," ondokuzuncu asırdan yirminci asra geçiş hengâmında Kur'an'ın ve İslâm dünyasının karşı karşıya olduğu tehditleri öğrenmesi üzerine verdiği karara binaen "müşid"i olan Kur'an'ın mucizeliğini gösterme ve ilmîni "[onun] hakikatlarını isbat" için kulanma vazifesini tam olarak deruhte etmiş değildir.³⁸ Bu vazifeyi Yeni Said üstlenecektir.

Bu bakımdan, İslâm'ın hâkim olduğu Osmanlı imparatorluğu döneminde, Bediüzzaman "ilmî cihad"ını maddeten terakki ve kültürel ve ekonomik kalkınmaya hız verme amacı güderek yerine getirmiştir. Fakat, Cumhuriyet kurulup bir dünyevileşme ve Batılaşma politikası benimsendikten sonra, tüm mesaisini Türkiye'nin Müslüman halkının doğrudan hücumu maruz kalan dinî inancını kurtarma ve güç-

³⁶Muhâkemat, 8.

³⁷Bediüzzaman Said Nursî, Şualar, İstanbul, Çeltut Matbaası 1960, 152; Muhâkemat, 153.

³⁸Sikke-i Tasdik-i Gaybî, 76.

lendirme noktasında yoğunlaştırmıştır. Bediüzzaman'ın bu iki dönemdeki çabalarındaki zahiri farklılıklara rağmen, birçok süreklilik noktası vardır, ve bunlar Bediüzzaman'ın cihadının hayatının otuzbeş yıl süren ikinci döneminde gösterdiği çizgi ortaya konduğunda açıklık kazanacaktır. Şimdi bunu göstermeye çalışacağız.

Yeni Said

1923'te Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, İslâm'a muhalif unsurlar hâkimiyet kazandılar, ve devlet iktidarını giderek artan bir şekilde yabancı bir "gayri-İslâmî" sistemi Türkiye'nin Müslüman toplumuna zorla benimsetmek için kullandılar. Değişik Batılı ülkelerin hükümet ve idare yapısını benimseyerek, pozitivist felsefeye dayalı, Batı-tipi "modern" bir "laik" devlet haline gelmeyi hedeflediler. Batı kültürü ve hayat tarzı Türkiye'de hayat tarzı haline geldikçe, Batının materyalist felsefesinin prensipleri hayatın temeli yapılacaktır. Kısacası, materyalist felsefe İslâm dininin yerini alacaktır.

Bu şekilde, inkâra ve materyalizme karşı yürütülen mücadeleden en önemli cephesi konumundaki Türkiye, bu mücadelede çağdaş dünyanın tarafına iltihak eder bir duruma düşürülmüştür. Sanki dört asırdır hilafetin merkezi olan, "İslâm âleminin bayraktarlığını yapan" ve onun maddî cihadına önderlik eden o değildir. Vaziyet o merkezdedir ki, Bediüzzaman'ın kendisi, bir dizi vesileyle, defaatle "İman kurtarmak ve Kur'an'a hizmet için, Mekke'de olsam da buraya gelmek lâzımdı"³⁹ demiştir.

Bediüzzaman'ın bu gelişmelere mukabelesini incelerken, bu mukabeleyi aydınlatmada yardımcı olacak iki nokta göze çarpar. Bunların ilki onun Yeni Said'e dönüşmesiyle birlikte Kur'an'ı "yegâne üstadı" olarak kabul etmiş olmasıdır; bundan sonraki tüm çalışması ve tefekkürü, ilhamını doğrudan doğruya Kur'an'dan almıştır.

Ek olarak, başından itibaren, Bediüzzaman Türkiye'nin yeni liderlerinin karar kıldıkları yolu, ve onlarla siyaset dairesinde mücadele edilemeyeceğini anlamıştır. "Resmî" biyografisine bakılırsa, onların temsil ettiği dinsizliğe galebe çalmanın ancak "manevî kılıncı hükümündeki i'caz-ı Kur'an nurlarıyla" olacağını idrak etmiştir.⁴⁰ Bu yüzden, sosyal ve siyasî hayattan tamamen çekilmiş, ve 1925'te sürgüne gönderildiğinde, ilhamını doğrudan doğruya Kur'an'dan alarak imanın esaslarını isbat eden risaleler yazmaya başlamıştır. Çünkü, İslâm âleminin yakalandığı illetlerin ne denli ciddi bir mahiyet arzettiğini gösteren, hilâfet merkezi olagelmüş bir yerde İslâm'a muhalif bir rejim kurulmasına kapı açan çöküş hali, İslâm'ın en temel [imanî] esaslarının tamir, tecdid ve yeniden yapılandırılmasını icab ettirmiştir.

"Manevî cihad"

Bediüzzaman giriştiği bu mücadeleyi "manevî cihad" ve "müsbet hareket" diye isimlendirmiştir—ki, buna "maddî-olmayan cihad," "söz ile cihad" gibi ifadelerle de tanımlamak mümkündür. Hadiseler bu cihadın ne denli muvafık olduğunu isbatlamıştır. Böylece, yalnız imanın tecdidini gerçekleştirmekle kalmamış; onun sürekli

³⁹Bediüzzaman Said Nursî, Emirdağ Lahikası, İstanbul, Sinan Matbaası 1959, i, 191.

⁴⁰Tarihçe, 131.

biçimde yayılması ve güç kazanması da başarmıştır. Öyle ki, bu mücadelenin başlamasından yirmi yıl sonra, 1940 sonlarında, Bediüzzaman Risale-i Nur'un "küfrün belini kırdığı"nı ve "dinsizliği zırüzeber ettiği"ni iddia edebilmiştir.⁴¹

Daha da ötesi, son yıllarda Türkiye'de gözlemlenmekte olan İslâm'ın uyanışının temelini teşkil eden ve onu mümkün kılan husus, şüphesiz, Risale-i Nur hareketi ve onun başarılı "müsbet hareket" metodudur.

"Manevî cihad" kavramını tarif eden anahtar bir bahis, Onbirinci Şua olan Meyve Risalesi'nin sonunda, Onbirinci Meselenin "Hâşîye"sinin bir "Lahika"sı olarak yer almaktadır. Bu bahsin bir kısmı, aşağıya alınmıştır:

"Lâ ikrâhe fi'd-dîni kad tebeyyene'r-rüş⁴² cümlesi, makam-ı cifrî ve ebcedî ile bin üçyüz elli (1350) tarihine [Rumî ise 1934, Hicrî ise 1931-2] parmak basar ve mânâ-yı îşârî ile der: Gerçi o tarihte, dini dünyadan tefrik ile dinde ikrâha ve icbâra ve mücadele-i diniyeye ve din için silahla cihada muarız olan hürriyet-i vicdan, hükûmetlerde bir kanun-u esasî, bir düstur-u siyâsî oluyor ve hükûmet, 'laik cumhuriyet'e döner. Fakat ona mukabil manevî bir cihad-ı dinî, iman-ı tahkikî kılıncıyla olacak. Çünkü, dindeki rüşd-ü irşad ve hak ve hakikatî gözlerle gösterecek derecede kuvvetli bürhanları izhar edip tebyîn ve tebeyyün eden bir nur Kur'ân'dan çıkacak diye haber verip bir lem'a-i i'caz gösterir.

"Hem, tâ hâlidün⁴³ kelimesine kadar Risale-i Nur'daki bütün muvazenelerin aslı, menbaı olarak aynen o muvazeneler gibi mükerreren nur ve zulûmat ve iman ve karanlıkları karşılaştırmasıyla gizli bir emaredir ki, o tarihte bulunan cihad-ı manevî mübarezesinde büyük bir kahraman; Nur nâmında Risale-i Nur'dur ki, dinde bulunan yüzer tılsımları keşfeden onun manevî elmas kılıncı, maddî kılıncılara ihtiyaç bırakmıyor.

"...Ve bu sırr-ı azîm içindir ki; Risale-i Nur şakirtleri dünya siyasetine ve cereyanlarına ve maddî mücadelelerine karışmıyorlar ve ehemmiyet vermiyorlar ve tenezzül etmiyorlar ve hakikî şakirtleri en dehşetli bir hasmına... hiddet değil, belki acıyor, şefkat ediyor, keşki kurtulsa idi diyerek ıslahına çalışır."⁴⁴

Bu açıdan, Bediüzzaman'ın bu asrın ilk yıllarında ifade ettiği, "kuvvet ve cebr" devrinin mazide kaldığı, şu çağda mücadelenin esasen ilim, fen ve ikna yoluyla olması gerektiği şeklindeki görüşlerini dolaylı bir şekilde yeniden dile getirdiğini görürüz. Burada, bununla birlikte, sözkonusu mücadele tarzını, bu gelişmenin ürünü olan belirli prensiplerle ilişkilendirir ve bizatihî Kur'ân'ın bunu ima ettiğini söyler. Açıkçası, Bediüzzaman "vicdan özgürlüğü" gibi ilkeleri bilim çağının—modern çağın—zaruri sonuçları olarak görür ve dinî cihadın buna uygun bir biçimde olması gerektiğini belirtir. Ve Kur'ân buna işaret ettiği gibi, böylesi bir cihadı sürdürecektir vasıtaları temin de etmektedir. Dahası, böylesi bir cihadın sâfiyetini korumak için, bu cihadın takipçileri siyâsî veya maddî mücadeleden uzak kalmak zorundadırlar. Gariptir ki, dine dair meselelerde zora ve icbâra karşı olan "vicdan özgürlüğü" gibi

⁴¹Örnek olarak, Emirdağ Lahikası, i. 66, 123, 151

⁴²2: 256.

⁴³2:257.

⁴⁴Şualar, 229.

genel kabul görmüş ilkeleri böylece kabul eden ve din namına siyasî mücadeleye dahi karşı çıkan birinin—vicdan özgürlüğünün temel bir unsuru olduğu—laiklik ilkesini ihlâl etme bahanesiyle otuz-beş yıl boyunca sürgün ve hapislerle eziyet edilmiştir.

“Manevî cihad” kavramını daha iyi anlamak için, ilk olarak, yukarıda belirtilen iki temel “silah”ını, “iman-ı tahkiki” ile, “dinde bulunan yüzer tımsırları keşfeden, maddî kılıncılara ihtiyaç bırakmayan” Risale-i Nur’un “manevî kılıncı”nı inceleyeceğiz. İkinci olarak, daha ayrıntılı bir şekilde, Bediüzzaman’ın siyasete yönelik tavrını, ve gerek onun, gerek Risale-i Nur talebelerinin siyasetle iştigalden kaçınma gerekçelerini ele alacağız.

“İman-ı Tahkiki” kılıcı

Herşeyden önce, yukarıdaki zikredilmiş cihad sınıflandırmasına göre, onüç cihad “aşama”sından yalnız ikisinin kuvvet kullanma anlamında maddî cihadı içerdiğini belirtelim. Cihadın başlıca amacı “küfrü mağlup edip hakkı hükümferma kılmak” ve “Allah’ın dinine yardım edip Onun sözünü yüceltmek”tir. Bu yüzden, zamanımızın bir din âliminin belirttiği gibi, “Müşriklere karşı... sözle cihad”dan⁴⁵ hadise mutabık olarak, cihadın önemli bir şekli şudur: küfre karşı, zamanın ve yerin gerektirdiği üzere, her fırsatta herhangi bir delil, bürhan, isbat, münazara ve tebliğ biçimini, yazılı ve sözlü iletişim vasıtalarını kullanarak mücadele edilmesi.⁴⁶

Bediüzzaman’ın sürgüne gönderilmesi üzerine yazmaya başladığı risalelerin umumunu ifade eden Risale-i Nur’a sathî bir bakış bile, onun Türkiye’de devlet zoruyla empoze edilmeye çalışılan dinsizliğe, bid’atlara, ve materyalist felsefeye karşı böylesi bir “sözle” cihadı tam anlamıyla gerçekleştirecek niteliklere sahip olduğunu gösterir. Ve bu nitelikler, Risale-i Nur’u okuyanların, çocuklarının tecrübe ettiği üzere, “iman-ı tahkiki”yi kazanmalarına vesile olmaktadır.⁴⁷

Risale-i Nur’un bu hususiyetleri içinde en göze çarpıcı olanı, onun neredeyse münhasıran iman hakikatleri ve onlarla ilgili konulara değiniyor olmasıdır. Bu hakikatlerin mâkul ve zorunlu oldukları, mantıkî ve akli delillerle isbat ve izah edilmektedir. Risale-i Nur, bunun için, en müphem meselelere bile açıklık kazandıran benzetme ve temsiller kullanır. Büyük bir bölümü Kur’ân, Kur’ânî hikmet ve Kur’ân medeniyeti ile Batı felsefesi ve onun “sonuçları” ve Batı medeniyeti arasındaki geniş mukayeselere dayalıdır; Batı felsefesi ve onun İslâm’a yönelik hücumları reddedilmekte, Kur’ân’ın insanlığın gerçek mutluluk ve terakkisini temin edebileceği yegâne kaynak olduğu isbat edilmektedir. Risale-i Nur, aynı zamanda, dinin hakikatleri ile modern fiziksel bilimleri biraraya getirmekte; o kadar ki, bu hakikatleri bilimin ışığında isbat etmektedir. Bu husus, Risale-i Nur’un “Kur’ân’ın modern çağa bakan ciheti”ni tefsir ve şerh etmesiyle ilişkilidir. Çünkü, Kur’ân’ın insanı kâinatın işleyişinde tecellî eden ilâhî filleri tefekkür etmeye yöneltme usulünden ilham alarak, kâinatı ve ilâhî isimlerin [Esmâ-i Hüсна] ondaki tecellilerini tefekkür ve tezekkür

⁴⁵Ebü Dâvûd, Cihad 18 (2504); Nesâî, Cihad 1 (6, 7), Kütüb-i Sitt’e’den naklen, v. 67.

⁴⁶bkz. Kütüb-i Sitt’e, v. 67.

⁴⁷Meselâ, Bediüzzaman Said Nursî, Kastamonu Lahikası, İstanbul, Sinan Matbaası 1960, 84.

aracılığıyla, Bediüzzaman hakikate yeni ve doğrudan bir yol açmıştır. Onun Risale-i Nur ile gerçekleştirdiği en önemli husus budur. Aynı zamanda, materyalist felsefenin üzerine dayandığı kavramlar olan "Tabiat" ve "sebe-sonuç ilişkisi" en açık biçimde çürütülerek, materyalist felsefeye cevap verilmekte ve reddedilmektedir.

Bu mükemmel ve dinamik tefekkür usulü, Bediüzzaman'ın ifadeleriyle, tabiatçılığın ve diğer materyalist felsefelerin kendi bätıl fikirlerine temel olarak aldıkları, ve böylece "altında saklanmak istedikleri" yerlerde "envâr-ı tevhidi gösteriyor."⁴⁸

Buna ilaveten, yukarıda kabataslak anlatılan bu usul sayesinde, Risale-i Nur, cismanî haşır, kader, cüz'î irade gibi, daha önceki en büyük âlimlerin bile karşısında aczini itiraf ettiği imanî sualleri; ve kâinatın daimî teceddüdü, insanın enesi, zerrelerin tahavvülü gibi pek çok sırrı kolayca kabul edilebilir bir dereceye getirerek isbat ediyor.⁴⁹

Kısacası, diyebiliriz ki, Risale-i Nur, yirminci yüzyıl insanına uygun, onun hem aklına, hem de sair ince ve derin latifelerine hitap eden, ve bu zamanda insanın ihtiyaçlarına cevap veren bir din yorumu sunuyor. Risale-i Nur'un metodunu takip edenler için, iman, sayısız yakın dereceleri aracılığıyla daima terakki eden, hayafî, daimî bir süreç haline geliyor.⁵⁰

Bediüzzaman böylesi bir iman için, "gerçekliği ve geçerliliği isbatlanmış," "teyid edilmiş" iman yahut "tahkik ederek kesinlik kazandırılmış" veya "araştırmanın sonucu olan" iman diye de tanımlayabileceğimiz "iman-ı tahkiki" ifadesini kullanıyor. Bu, "taklidî iman"ın, yani körtükörüne, mutaassıbâne inanmanın zıddıdır.

Günümüz âlimleri, bu yüzden, Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'la kelâm ilmini tecdid ettiğini, onu günün ihtiyaçlarına cevap verir bir hale getirdiğini belirtirler. Bağdad Üniversitesinden Prof. Muhsin Abdülhamid, bununla ilgili olarak şunları yazmaktadır:

"...Üstad Nursî, Türkiye'de bu anlamda Kur'ânî bir ilm-i kelâmı icad etmiştir... [O] ilm-i tevhidi, sadece seçkin bir kısım âlimlerin nakli ve akli bir iman olarak anlayabildiği mücerred fikrî nazariyeleri, yaşanan bir hayat tarzı haline getirmeyi başardı. Yaşanan bir hayat tarzı haline gelen böyle bir imandan, akıl etkilenir, kalb ve ruh harekete gelir... Diğer bir ifadeyle ilm-i kelâm kuru felsefî ekolden açıkça etkilendiği için içtimai bir terbiye mektebi olmayı başaramamıştır. Bundan dolayı da, görüyoruz ki, son asırlarda Müslümanların mücerred mânâda Allah'a imanları, kendilerini ahlâk ve yaşayış bakımından dinlerinden uzaklaşma ve boşluğa düşme felâketinden kurtaramamıştır... Nursî ümmetin bünyesine sızan tehlikeli hastalığı teşhis etmeyi başardı. Arkasından da, halis bir Kur'ânî metoddla onu tedavi etti. Bu meyanda, Tevhid inancını ihlas, istikamet, fedakârlık ve güzel ahlâkla dolu bir hayat tarzına dönüştürdü..."⁵¹

⁴⁸Kastamonu Lahikası, 174-5.

⁴⁹bkz. Mektûbat, 347.

⁵⁰bkz. Emirdağ Lahikası, i, 102-3.

⁵¹Muhsin Abdülhamid, Tefsir, Kelâm ve Fıkıh Açısından Bediüzzaman Said Nursî ve Risale-i Nur (Türkçe'ye çev. Abdülaziz Hatip), İstanbul Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı 1993, 82-3.

Pratik mücadele

Zorla benimsetilmek istenen küfür ve inkârcılığa karşı bu dinamik entellektüel mücadelenin sonucu, 1920'lerin, 30'ların ve 40'ların düşmanca ve elverişsiz şartlarında Nur risalelerinin yazılıp çoğaltılarak dağıtılması şeklinde gerçekleşen pratik mücadeleydi. Çünkü, bu yılların büyük bir kesitinde, dinî konuların yazılması ve yayınlanması kanunen değil, fiiliyatta yasaklanmıştı. Risale-i Nur, bu yüzden, Bediüzzaman'ın bir kâtime dikte ettirmesi suretiyle dağlarda ve kırsal kesimde yazıldı. Arabî alfabenin kaldırılıp yasaklanmasından sonra onları bastırma imkânı kalmadığından, tüm nüshaların elle yazılarak çoğaltılması gerekiyordu. Bediüzzaman'ın böyle yapmayı cesaret isteyen bir matbaada bastırma teşebbüsünde bulunan bazı talebeleri, yetkililerce tutuklanıp hapse atıldılar ve işkenceye tâbi tutuldular. Bu iş, kağıt ve mürekkep gibi şeyleri kolayca edinmek mümkün olmadığından; ve pek çoğu zengin olmayan talebelerin kendi mâişet derterini ikinci plana atmalarını zorunlu kıldığından, büyük bir fedakârlık da gerektiriyordu. Bediüzzaman, zaman zaman, "Mahşerde, [din için çalışan] âlimlerin sarfettikleri mürekkep şehitlerin kanıyla muvazene edilir; o kıymette olur"⁵² hadisini zikrederek, bunun büyük önemini vurgulayarak talebelerini mütemadiyen bu "envâr-ı imaniyeyi neşretme mücahede"ne teşvik etti. Onların dikkatini, çalışmalarının "sair en büyük meselelerden bile daha mühim"⁵³ olduğuna çekti.

Bediüzzaman'ın hareketi yavaş yavaş büyüdükçe, bu hareket için erişmeye çalıştığı ayrıncı bir hususiyet,—kendisini onlardan biri olarak telakki ettiği—Risale-i Nur talebeleri arasında bir "kollektif şahsiyet"in (şahs-ı manevî) teşekkül etmesiydi. Bu yüzden talebelerine ihlâsı kazanma ve şahs-ı manevînin "biz"ler için kendi enelerini feda etme noktasında büyük vurguda bulunmuştur. Onun nazarında,—enaniyet asrı olan—modern çağın şartları, nefisle böylesi bir cihadı (cihad-ı ekber) zorunlu kılmaktadır; çünkü dalâlet ve küfür güçlerinin şahs-ı manevî sûretindeki dehşetli hücumuna karşı ancak böyle bir şahs-ı manevî başarıyla mücahede edebilir.⁵⁴

"Manevî cihad" ve Bediüzzaman'ın siyasete yönelik tavrı

Bediüzzaman'ın "manevî cihad"ının temeli ve hedefi, en temel seviyede—yani iman noktasında—bir teccid ve yeniden yapılanmanın tahakkukuydu. Daima, bunun önem ve lüzum itibarıyla diğer tüm meselelerin üstünde olduğunu vurgulamıştır. Bu "vazife"yi âhırzaman bağlamında ele almış, ve bu zamanda Mehdi bile gelecek olsa, dâvâsını, hilafet veya şeriat gibi ikinci, üçüncü sırada gelen meseleler yerine, bu mesele üzerine bina edeceğini söylemiştir. Avâmın nazarında diğer ikisi daha ehemmiyetli görünse de, bu böyledir.⁵⁵ Hâzır zamanın tecavüz ve saldırılarına karşı, diğer tüm meseleler ancak ikinci derecede önemlidirler ve hepsi imanın kurtarılıp teccid edilmesine tâbidirler.

⁵² Emirdağ Lahikası, i, 81; Bediüzzaman Said Nursî, Lem'alar, Sözlere Yayınevi 1986, 161; Kastamonu Lahikası, 184. Hadis: Gazâlî, İhyâ-i Ulûmi'd-Din, i, 6; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadir, vi, 466; el-Acîûnî, Keşfu'l-Hafâ, ii, 561; Suyûtî, Câmiu's-Sağîr, no: 10026.

⁵³ Bediüzzaman Said Nursî, Hizmet Rehberi, Sözlere Yayınevi 1991, 170-2.

⁵⁴ bkz. Kastamonu Lahikası, 102, 135; Lem'alar, 146.

⁵⁵ bkz. Emirdağ Lahikası, i, 259-61; Kastamonu Lahikası, 57, 104.

Yukarıda açıklandığı üzere, Risale-i Nur bu "manevî cihad"ı ifa etmek için Kur'ân'dan "manevî kılıçlar" almış olduğundan, "maddî" mücadeleye gerek kalmamıştır.

Bu meselenin öneminden dolayı, Bediüzzaman'ın—hatta mâkul bir şekilde dâvâlarına yardımcı olabildiği ve şartlar müsait olduğu zaman bile—siyasetle iştigal etmeyip tamamen kayıtsız kalması hayli merak konusu olduğu için, Bediüzzaman'ın tavrının gerekçelerini, bu hususla ilgili sorulara verdiği cevaplardan hareketle kısaca ele alacağız.

Birincisi, insanların ikna edilmesi ve hakikate "gelmeleri" yahut "geri gelmeleri" gerekmektedir; bu noktada siyaset ekseriya menfi bir tesir taşımaktadır:

"Bu zamanda ehl-i İslâm'ın en mühim tehlikesi fen ve felsefeden gelen bir dalâletle kalblerin bozulması ve imanın zedelenmesidir. Bunun çare-i yegânesi nurdur, nur göstermektir ki, kalber ıslah olsun, imanlar kurtulsun. Eğer siyaset topuzuyla hareket edilse, galebe çalınsa, o kâfirler münafık derecesine iner. Münafık, kâfirden daha fenadır. Demek, topuz böyle bir zamanda kalbi ıslah etmez. O vakit küfür kalbe girer, saklanır; nifaka inkılâb eder. Hem nur, hem topuz.. ikisini, bu zamanda benim gibi bir âciz yapamaz. Onun için bütûn kuvvetimle nura sarılmaya mecbur olduğumdan, siyaset topuzu ne şekilde olursa olsun bakmamak lâzım geliyor."⁵⁶

İkincisi, "iman hakikatleri" ne istismar edilebilir, ne de değerinden aşağı düşürülebilir. Bediüzzaman'ın nazarında, iman hakikatleri ve onlara hizmet bu dünyadaki herşeyin üstündedir. Kendisi, bu dinî hakikatlerin istismarına yol açabilecek her faaliyetten dikkatle kaçınmıştır.⁵⁷ Onlar hiçbir şeye—hususan siyasî akımlara ve güçlere—âlet ve tâbî kılınamazlar. Bu yüzden, "Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti" Risale-i Nur talebelerinin siyasetle uğraşmasını "kat'î bir surette yasak etmiş"tir.⁵⁸

Üçüncü olarak, Bediüzzaman'ın siyasetten kaçınmasının en önemli gerekçesi, Risale-i Nur mesleğinin "en büyük kuvveti"⁵⁹ ve onun "esasî" olan ihlastır. İhlas, Risale-i Nur talebelerinin Kur'ân'a ve imana hizmet "vazifeleri"ni, siyasete girildiğinde nazik bir mesele haline gelen "vazife-i İlahîyeye karışmadan," ve aceleyle hareket edip bu hizmetin meyvelerini şu dünyada yemeye kalkışmadan ifa etmelerini gerektirir. Bediüzzaman şöyle yazmaktadır:

"Cihad-ı maneviyenin en büyük şartı da; vazife-i İlahîyeye karışmamaktır ki, [şöyle söylenebilir:] 'Bizim vazifemiz hizmettir; netice Cenab-ı Hakka aittir. Biz vazifemizi yapmakla mükellefiz.'⁶⁰

Dördüncüsü, tarafgirlik ve ihlas meselesidir. Bediüzzaman, ayrıca şunu söylemektedir:

"Mesleğimizin esasî olan ihlas bizi [siyasetle uğraşmaktan] men'ediyor. Çünkü: Bu gaffet zamanında, hususan tarafgirane mefkûreler sahibi, herşeyi kendi mesleğine âlet ederek, hatta dinini ve uhrevî harekâtını da, o dünyevî mes-

⁵⁶Lem'alar, 99. Ayrıca bkz. Mektûbat, 45-6.

⁵⁷bkz. Emirdağ Lahikası, i, 266; Şualar, 281.

⁵⁸bkz. Kastamonu Lahikası, 96, 105.

⁵⁹Kastamonu Lahikası, 107.

⁶⁰Emirdağ Lahikası, ii, 213-4.

leğe bir nevi âlet hükmüne getiriyor. Halbuki, hakaik-ı imaniye ve hizmet-i nurîye-i kudsiye, kâinata hiçbir şeye âlet olamaz. Rıza-yı İlahîden başka bir gayesi olamaz. Halbuki şimdiki cereyanların taragfirane çarpışmaları hengâmında bu sır-ı ihlâsı muhafaza etmek, dinini dünyaya âlet etmemek müşkilleşmiş. En iyi çare, cereyanların kuvveti yerine, inayet ve tevfik-i İlahîyeye dayanmaktır.”⁶¹

Beşincisi, tarafgirlik, insanların dini istismar etmelerine yol açmasının yanısıra, başkaca menfi sonuçlara da sahiptir. Bunlardan biri, Müslümanlar arasındaki birliği bozması ve yıkmasıdır.⁶²

Altıncısı, diğer bir sonuç, ve gerek Bediüzzaman'ın, gerek Risale-i Nur talebele-
rinin siyasetle iştigalden şiddetle kaçınmalarını zorunlu kılan temel bir gerekçe, ma-
sumlara zarar verdirmemektir. Bediüzzaman'a göre, başkalarının hatasından dolayı
masumlara zarar vermek, İslâm'ın adaletine tamamen zıttır. O, “Birinin hatasıyla
başkası mes'ul olmaz” hükmünü kendisinden çıkardığı “Hiçbir günahkâr başkasının
günahını yüklenemez” mealindeki⁶³ âyeti değişik bağlamlarda, ama bilhassa İslâmî
medeniyet ile çağdaş medeniyet arasında karşılaştırmalar yaparken, bir düstur
olarak iktibas eder. Çünkü, bu düstur “medeniyet” tarafından kararlı ve sürekli bir
biçimde ihlâl edilmektedir. Aşağıdaki mektubun, bu gerekçeye işaret eden deva-
mında, cihad konusunu ele alırken, “İslâm dairesi” içersinde din namına olsa bile
kuvvet veya şiddet kullanımının hukuk-dışı olduğunu ilave eder. Burada, muhteme-
len siyasî inalarından dolayı, Dârü'l-İslâm tabirini kullanmak yerine “İslâm daire-
sinde” ifadesinin kullanıldığını belirtmek gerekir.

“[Siyasetle iştigal etmekten] içtinabımızın çok sebeplerinden bir sebebi de; Ri-
sale-i Nur'un dört esasından birisi olan 'şefkat etmek, zulüm ve zarar etmemek'tir.
Çünkü, ... tarafgirlik hissiyle, bir caninin hatasıyla, değil yalnız akrabasına, belki taraf-
tarlarına dahi adavet eder. Elinden gelse zulmeder. Elinde hüküm varsa, bir adamın
hatasıyla bir köye bomba atar. Halbuki bir masumun hakkı, yüz canı için feda edil-
mez; onların yüzünden ona zulmedilmez. Şimdiki vaziyet, yüz masumu birkaç canı
için zararlara sokar... Müslümanlar içinde taragfirane cereyanlar yüzünden, böyle
masumlar zulümden kurtulamıyorlar. Hususan ihtilâl sebebiyet veren vaziyetler,
bütün bütün zulmü dağıtır, genişletir.

“Cihad, dini de olsa, kâfirlerin çoluk-çocuklarının vaziyetleri ayıdır. Ganimet
olabilir; Müslümanlar, onları kendi mülküne dahil edebilir. Fakat İslâm dairesinde
birisi dinsiz olsa, çoluk çocuğuna hiçbir cihetle temellük edilmez; hukukuna mü-
dahale edilmez. Çünkü o masumlar, İslâmiyet rabitasıyla dinsiz pederine değil,
belki İslâmiyetle ve cemaat-i İslâmiye ile bağlıdır. Fakat, kâfirin çocukları, gerçi
ehl-i necattırlar; fakat hukukta, hayatta pederlerine tâbi ve alâkadar olmasından,
cihad darbesinde o masumlar memlûk ve esir olabilirler.”⁶⁴

⁶¹ Emirdağ Lahikası, i, 38.

⁶² bkz. Kastamonu Lahikası, 84.

⁶³ bkz. 6:164, vd.

⁶⁴ Emirdağ Lahikası, i, 38-9.

“Manevî cihad” ve “müsbet hareket”

Talebelerine ölümünden önce verdiği son derste “manevî cihad” anlayışının Risale-i Nur mesleği içindeki merkezi önemini vurgulayan,⁶⁵ Bediüzzaman, yukarıdaki hususu, birkaç suçlu yüzünden masumların zarar görmesine sebep olmama lüzumunu tekrarlamıştır. Bunun içindir ki, “İslâm dairesi” içerisinde kuvvet kullanımına cevaz verilmemiştir. “Haricî tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk-çocuğu ganîmet hükmüne geçer.” Bediüzzaman, “Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez”⁶⁶ âyetini yine zikrederek, bu zamanda dahilî cihad ile haricî cihad arasında büyük bir fark olduğunu belirtmektedir. Ülke içerisindeki, yani, “İslâm dairesi” içerisindeki hareket, “müsbet hareket” olmak zorundadır. Tahrip fizikî ve maddî değil, ahlâkî ve manevî olduğundan, buna karşı mücadelenin de aynı nitelikte olması gerekmektedir.

“Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rıza-yı İlahîye göre sırf hizmet-i imaniye yapmaktır, vazife-i İlahîyeye karışmamaktır. Bizler asayiş muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde, her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz...”⁶⁷

Gerçekten, Bediüzzaman Risale-i Nur talebelerini “asayişin muhafızları” olarak tanımlamıştır. Çünkü, “iman dersiyile herkesin kafasında [yanlış hareketten men eden] bir yasakçıyı bırakıyorlar. Asayiş muhafaza ediyorlar.”⁶⁸

Bediüzzaman Risale-i Nur’un bu fonksiyonuna bu denli önem atfetmesinin sebebini, 1940’ların ortasında yazılan bir mektupta açıklamaktadır. Bu mektupta, Risale-i Nur “bu mübarek vatanın manevî bir halaskârı” olduğundan, karşı karşıya gelinen “iki dehşetli manevî belayı def’ etmek” ve yeni rejimin çalışmalarının neticesi olan anarşi ve tefessühü durdurmak için matbuat âlemi ile tezahüre başlamak zamanı geldiğini düşünmektedir.⁶⁹

Bu iki “bela” veya “cereyan”dan biri, kuzeyden gelen ve yalnız Türkiye’yi tehdit etmekle kalmayıp ülke içerisinde tutunacak bir yer de kazanmış bulunan komünizmdi. İkincisi ise, hedefi dinsizliği yaymak ve Müslüman toplumları sefahete ve tefessühe sevk etmek olan, “kökü dışarda” ifsad komiteleridir. Bu iki akım mutlak küfrü temsil etmektedir. İkincisinin nihai hedefi, İslâm âlemini yıkmak, ve İslâm dünyası ile İslâm’ın bu merkezi arasında her ne bağ var ise propaganda araçları ile kesip atmaktır. Gücünün kaynağı olan bu iki unsurdan, yani bu doğal desteği ile İslâm’dan mahrum bırakıldığında, Türk milleti iki dinsiz cereyanın ifsadına karşı koyamaz hale gelecek, ve onların manevî tahribatından kaynaklanan anarşiye yem olacaktır.⁷⁰ Çünkü, Bediüzzaman’ın ifadeleriyle, “Dinsiz bir millet yaşayamaz.”⁷¹ Risale-i Nur, kuzeyden gelen komünizm tufanına ve onun ülke içerisindeki gizli destekçilerinin “manevî tahribatı”na karşı “bir sedd-i Kur’ânî”dir. Bu akımların yol açtığı ifsadin tedavisi için, atom bombası gücünde bir tamircidir.

⁶⁵ Emirdağ Lahikası, ii, 213-9.

⁶⁶ 6:164; 17:15, vd.

⁶⁷ Emirdağ Lahikası, ii, 213-4.

⁶⁸ Emirdağ Lahikası, ii, 128.

⁶⁹ Emirdağ Lahikası, i, 101.

⁷⁰ Emirdağ Lahikası, i, 214-6; ii, 177-8.

⁷¹ Emirdağ Lahikası, ii, 216.

"Gayet ehemmiyetlidir" diye belirtilen bir mektupta, Bediüzzaman, bu zamanda Risale-i Nur talebelerinin en önemli vazifesinin "[manevî] tahribata karşı en büyük esas" olarak takva—"menhiyattan ve günahlardan ictinab etmek; ve amel-i salih emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmak"—olduğunu belirtmiştir. "Risale-i Nur, bu müthiş tahribata karşı girdiği yerlerde mukavemet ediyor, tamir ediyor. Sedd-i Zülkarneyn'in tahribiyle Ye'cüc ve Me'cüc'lerin dünyayı fesada vermesi gibi; şariat-ı Muhammediye (a.s.m.) olan sedd-i Kur'ânî'nin tezelzüliyle Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müthiş olarak ahlakta ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsada başlıyor. Risale-i Nur'un şakirtleri, böyle bir hadisede manevî mücahedeleri, inşaallah zaman-ı sahâbedeki gibi az amelle, pek büyük sevap ve âmâl-i sâlihaya medar olur."⁷²

1954-55'lerde Bediüzzaman, asayiş bozmaya ve ifsada çalışan manevî, dehşetli kuvvetler Türkiye'de Mısır, Fas, İran gibi ülkelerden daha aktif oldukları halde, altıyüz bin Nur nüshaları ve beşyüz bin Nur talebeleri zabıtaya bir manevî kuvvet olarak o manevî tahribata karşı dayandıkları için, başarılı olmadıklarına atıfta bulunmaktadır.⁷³

"Müsbet hareket" in sair veçheleri

Risale-i Nur'un mesleği İslâm içerisindeki sair mesleklerin takipçilerine, ve hatta İslâm ve içerisindeki sapkın fırkaların takipçileri ile Hıristiyanlara karşı "müsbet hareket"i öngörmektedir. Bu, onlar mütecaviz veya hasmâne davrandıklarında bile böyledir. Allah'a inananların, dinsizlik güçlerine karşı tek bir cephede toplanmaları ve birbiriyle çekişmeyi bırakmaları gerekmektedir:

"Onun gibileri münakaşa ve münazaraya sevketmeyiniz. Hatta tecavüz edilse de beddua ile de mukabele etmeyiniz... madem imanı var, o noktada kardeşimizdir. Bize düşmanlık da etse, mesleğimizce mukabele edemeyiz. Çünkü, daha müthiş düşman[lar]... var.

"... bu acib zamanda, imanı bulunan ve hatta fırak-ı dâileden bile olsa onlarla uğraşmamak; ve Allah'ı tanıyan ve âhireti tasdik eden hıristiyan bile olsa, onlarla medar-ı niza noktaları medar-ı münakaşa etmemeyi; hem bu acib zaman, hem mesleğimiz, hem kudsi hizmetimiz iktiza ediyor..."⁷⁴

"Mesleğimiz müsbet hareket etmektir. Değil mübareze, belki başkaları düşünmeye de mesleğimiz müsaade etmiyor."⁷⁵

"Müsbet hareket" in daha ileri bir veçhesi zulüm karşısında sabır ve müsamaha idi; bu en yüksek noktada bir feragatı gerektirmekteydi:

"Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfi hareket değildir. Rıza-yı İlähiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i İlähiyeye karışmamaktır. Bizler... müsbet iman hizmeti içinde, her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükel-lefiz..."

⁷²Kastamonu Lahikası, 106-7.

⁷³Emirdağ Lahikası, ii, 77.

⁷⁴Kastamonu Lahikası, 186-7.

⁷⁵Kastamonu Lahikası, 183. Ayrıca bkz. 20. Lem'a.

Bediüzzaman ardından kendisini misal olarak verir: "... Bu otuz senedir müsbet hareket etmek, menfi hareket etmemek... için, bana karşı yapılan muamelelere sabırla, niza ile mukabele ettim..."⁷⁶

"Bu vatan ve dinin gizli düşmanlarının bu eşedd-i zulümleri"ne karşı "kuvvet"le yahut "menfi bir şekilde" mukabele etmemesinin hikmetini açıklarken, bir kez daha, "yüzde on zındık dinsizin yüzünden doksan masuma zarar gelmemek" ve "asayiş masumlarını hatırı için muhafaza"yı zikretmektedir.⁷⁷

Üçüncü Said

Yukarıda belirtildiği gibi, benim görüşüm, Bediüzzaman Said Nursi'nin, bu asrın ilk onyıllarında Eski Said olarak, şu çağda "Allah yolunda" ve "i'lâ-yı Kelimetullah" için cihadın sınırlarını çizmesi gereken genel prensipleri formüle etmiştir. Ve hayatı boyunca bu prensiplere sarılmıştır. Bununla birlikte "manevî cihad" ve "müsbet hareket" prensiplerini tam anlamıyla geliştirmesi, Kur'an'ı "yegâne mürşid"i olarak alıp yalnız ona dayanmasıyla karakterize edilen Yeni Said döneminde gerçekleşmiştir. Bediüzzaman bu prensipleri hiçbir zaman bir manifesto şeklinde ortaya koymamış, daha ziyade şartlar gerektirdiğinde onları talebelerine açıklamıştır. Bu yüzden, şartlar değiştiğinde ve Bediüzzaman'ın otuzüç yıllık sürgün ve esareti hafiflediğinde, bu cihadın yavaş yavaş inkişaf ettiğini görürüz. Benim görüşümce, bu onun fikirlerini değişen olaylara uydurmak için tashih ve tâdil etmekten ziyade, olayların alacağı şekli önceden sezinleyerek bu manevî cihad metodunu ve tarzını belirlemiş olduğunu; ve daha sonra, olayların aldığı seyre göre bu tarz ve metodu açıklayıp şerhetmiş, talebelerine ve sair insanlara buna göre yol göstermiş bulunduğunu gösterir. Ve bundan da öte, onun, olayların seyrini görüp tahlil ederek geleceği sezinleyerek "manevî cihad"ı ve "müsbet hareket"i formüle ettiğinden, ölümden sonra bu cihadın sürdürülmesi için yol gösterici esaslar bıraktığını da söyleyebiliriz. Vefatından sonraki otuzbeş yılda Risale-i Nur hareketinin muazzam bir şekilde inkişafı ve dünya çapındaki başarıları bu noktadaki isabetin isbatıdır.

Bediüzzaman'ın fikirlerindeki, Yeni Said bölümünde gösterilen devamlılığa ek olarak, Bediüzzaman'ın "manevî cihad"ı, olayların seyrini önceden sezinleyerek ortaya koyduğunun en güçlü delili, hayatının son on yılında, Üçüncü Said olarak bilinen dönemde, yüzyılın ilk yıllarında Eski Said olarak ifade etmiş olduğu bir dizi fikri yeniden beyan etmesidir. Demek, Mayıs 1950'de Cumhuriyet Halk Partisinin seçim yenilgisi ve İslâm'a yönelik müsbet bir tavra sahip olup CHP'nin İslâm-aleyhtarları icraatlarını kaldırma niyeti taşıyan Adnan Menderes'in önderliğinde Demokrat Partinin iktidara gelişiyle birlikte, Bediüzzaman ve talebeleri için şartlar bir derece hafiflemiş ve onun bu cihadını genişletmesine imkân tanımıştır. Yine, fikirlerindeki sürekliliği gösteren bu genişleme, Eski Said'in birçok fikrini de aksettirir.

Bediüzzaman'ın bu cihadın alanını içinde genişlettiği başlıca yollar, aşağıdaki gibidir:

⁷⁶Emirdağ Lahikası, ii, 213.

⁷⁷Emirdağ Lahikası, ii, 136-7.

1. Menderes ve Demokrat Partiye destek verme ve yol gösterme:

Komünizme cidden karşı duruşlarından ve İslâm'a ve dine müsamahakâr bir vaziyet alıp yirmibeş yıllık CHP yönetiminin yol açtığı manevî tahribatı kısmen tamire çalışmalarından dolayı, Bediüzzaman 1950'ler boyunca Menderes ve Demokratları destekledi. Bu bir taraftan CHP'nin yeniden iktidara geçmesini önlemek içindi. —Çünkü komünistler bu partinin altında bu vatana hakim olma tehlikesi vardı. Nitekim vefatından bir müddet sonra bu böyle olduğu görüldü.— Ve diğer taraftan, Demokratların Risale-i Nur talebelerine manevî tahribata karşı "bir sed" teşkil etme çabalarında yardımcı olduklarını düşünmesinden dolayı idi.⁷⁸

Bu destek hiçbir şekilde aktif bir şekilde siyasete katılma değildi, ondan ziyade yukarıdaki hususlarla ilgili bir tavsiye ve irşad biçimindeydi, ve İslâm ve Risale-i Nur dâvasını ilerletmek içindi. Bediüzzaman'ın 1950'de reisicumhur seçildikten sonra Celal Bayar'a yazdığı gibi:

"Bize işkence edenlere, siyaseti asabiyetle dinsizliğe alet etmelerine mukabil; biz de siyaseti dine âlet ve dost yapmakla bu vatan ve milletin saadetine çalışmı-şız."⁷⁹

Bediüzzaman için, âhirette olduğu gibi, bu dünyada da huzur ve mutluluğun yegâne vasıtası İslâm'dı. Materyalizm ve dinsizliğin yol açtığı manevî tahribat anarşiye ve çöküşe sebep olacak, ve en sonunda ülkeyi ve milleti tahrip edecekti. Bu tahribat için çalışan güçleri temsil eden yalnızca küçük bir azınlık vardı, siyaseti dinsizliğe âlet edip Bediüzzaman ve talebelerine çektirilen bütün zulüm ve işkencelere sebebiyet verenler bunlardı. Bediüzzaman'ın yirmibeş yıldır yapmakta olduğu mücadele, bu "yüzde beş" in ve onların meş'um hedeflerinin yol açacağı tefessüh ve bözülmeye karşıydı.

Bu yüzden, Bediüzzaman'ın Menderes ve Demokratlara yönelik tavsiyeleri pek çok kez onları değişik dinsiz ve ateist akımlar hususunda aydınlatma ve bunların tahribatının olası müstakbel sonuçlarına karşı uyarma biçimini almıştı. Öyle ki, bunu durduracak ve tamir edecek bir dizi Kur'ânî düsturu ifade etti. Bediüzzaman'ın onlara esasen vurgulamak istediği nokta, iman ve küfür, din ve materyalist felsefe arasındaki bu mücadeleydi. "Küfür ve iman ortası yoktur. Bu memlekette İslâmiyete karşı komünist mücadelesi ortası olamaz. Sağ ve sol, ortası üç meslek icabetfirir..."⁸⁰ Batılılaş(tır)ma sürecinde benimsenen Batı felsefesine ait prensipler, temelde haksız, adaletsiz idi ve müfrit tarafgirlik, ırkçılık, devlet mensuplarının sömürü ve istibdadı, toplum içerisinde garaz ve ihtilaf gibi şeylere yol açmıştı. Bunlar kamu düzenini ve toplumun birlik ve âhengini tahrip ederek, tefessüh, ifsad, kanşıklık ve adaletsizliğe zemin hazırlamışlardı. Bu tehlikelere karşı yegâne çözüm İslâm'ın uhuvvet, "milliyet-i İslâmiye" anlayışı, kamu düzeni, gerçek adalet, dayanışma, ve sair esaslarıydı.⁸¹

⁷⁸Emirdağ Lahikası, ii, 52, 177-8.

⁷⁹Emirdağ Lahikası, ii, 17.

⁸⁰bkz. Emirdağ Lahikası, ii, 60-1.

⁸¹bkz. Emirdağ Lahikası, ii, 142-5.

Bundan da öte, Bediüzzaman dinsizliği ve onun tahribatını durduracak olanın "maddî kuvvetler, haricî-dahilî tedbirler, ittifaklar" değil, "belki yalnız Kur'ân ve imanın hakikatları,... ve maneviyat-ı kalbiye" olduğuna işaret etmiştir. Bundan dolayı, hükümetin okullarda mecburî dinî eğitimi yeniden başlatma teşebbüsünü tebrik etmiştir.⁸²

Hayatının ilk döneminde aynı gayeler için çalışmış bulunanları hatırlatıp, Demokratları da bu istikamete teşvik etmek için, Bediüzzaman onların bir kısmını, İslâmî esaslarla uyum içinde olan gerçek hürriyet, yani "hürriyet-i şer'îye" için çalışan "Ahrarlar" diye tanımlamıştır.⁸³

2. Yayın faaliyetinde genişleme:

Risale-i Nur'un manevî ve ahlâkî tahribatın tamirinde gösterdiği müessiriyeti sözkonusu ederek, Bediüzzaman onun resmen desteklenmesini ve lehinde olunmasını temine çalışmıştır. Birkaç vesileyle, hükümetin onu basıp yaymasını da istemiştir.⁸⁴ Ancak bu kabil teşebbüslerin neticeye ulaşamayıp, Afyon Mahkemesinin de nihayet Risale-i Nur'un "beraet"ine karar vermesinden sonra, talebelerinin onları modern matbaalarda Latin alfabesiyle bastırmalarına izin verdi.

1950'den sonraki yıllarda, Bediüzzaman'ın kimi talebeleri, bu tarz çalışmaları yürütmek, Millet Meclisindeki milletvekilleriyle görüşmek, ve Risale-i Nur davasını faal biçimde daha ileriye götürmek için Ankara'ya yerleştiler. Bediüzzaman'ın oradaki talebelerini "mücadele cephesinde" diye tanımladığı Ankara, 1956'dan sonra bir yayın merkezi haline de geldi.⁸⁵

Risale-i Nur talebelerinin o sıralar İsparta'da ikamet eden Bediüzzaman'a takdim ettikleri basılmış ilk nüshaların—İslâm rengi olan—yeşil bez ciltli olduğunun; bununla birlikte, Bediüzzaman'ın o beldedeki bir mücellide bu kitapları—cihad rengi olan—kırmızı bir cilt kapağı taktırıldığını; dolayısıyla, risalelerin kırmızı kapaklı bir şekilde basılıp dağıtılmış olduğunun; ve hâlen Risale-i Nur'un ayırd edici rengi haline gelen bu renklerle sunuluyor olduğunun belirtilmesi gerekir.

1950'lerde, Bediüzzaman, Eski Said'in, yukarıda zikredilen birçok konuya dair bahislerin yer aldığı Münâzarat ve İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi eserlerini de yeniden yayınlamıştır. Şam Emevî Camiinde verdiği meşhur hutbeyi (Hutbe-i Şâmiye) de Arapça orijinalinden kendisi bazı ilavelerle Türkçe'ye çevirmiştir.

3. Risale-i Nur hareketinin yayılması:

Risale-i Nur'un yeni harflerle geniş miktarda neşri, Risale-i Nur'un okunması ve hareketin yayılması noktasında büyük bir inkişafa yol açmıştır. Bir sonuç olarak, ülkenin her yerinde "dershaneler" (Risale-i Nur'un çalışıldığı merkezler) açılmıştır.⁸⁶

4. İslâm Birliği (İttihad-ı İslâm):

Üçüncü Said'in genişlemiş manevî cihad menzili içerisinde yer almış bulunan daha ileri bir husus, gençliğinde de bu uğurda çalışmış olduğu İslâm birliğidir.

⁸²Emirdağ Lahikası, ii, 60.

⁸³Meselâ, Emirdağ Lahikası, ii, 20, 25.

⁸⁴bkz. Emirdağ Lahikası, ii, 10-11, 151, 178.

⁸⁵Emirdağ Lahikası, ii, 57.

⁸⁶bkz. Emirdağ Lahikası, ii, 101, 105, 203.

Bu, onun hem Menderes'i İslâm dünyasıyla olan ve Cumhuriyetin kuruluşundan beri gerçekte ortadan kalkmış bulunan münasebetlerin yeniden tesisine sevketme; hem de Risale-i Nur'un Arapça'ya tercüme edilerek İslâm dünyasına yayılması çabalarını içerir.

Menderes'e ve hükûmete yazdığı mektuplarında, bu hususa büyük bir önem verilmiştir. Onu, dinsizliği yayarak İslâm dünyasında Türkiye'ye karşı güvensizlik ve düşmanlık husule getirmeyi hedefleyen "cereyan" hususunda uyarmasının yanısıra, Bediüzzaman Demokratları Kur'an'a sarılmaya teşvik etmiştir. Çünkü bu şekilde 400 milyon kardeşi kazanacak, ve arkalarında "ihtiyat kuvveti" olarak İslâm dünyasını bulacaktı.⁸⁷

Bu zamanda, yani Asya ve Afrika'daki değişik Müslüman ülkelerin sömürgeci güçlerden bağımsızlıklarını kazandıkları ve "İslâm devletleri" kurdukları 1940 sonları ile 1950'lerde, Bediüzzaman yeniden yüzyılın ilk yıllarındaki kadar kesin bir şekilde İslâm'ın istikbaldeki hâkimiyeti konusunda ümitvar bir şekilde konuşmaya başlamıştır.⁸⁸ İddiasını desteklemek için Batıda İslâm'ın kabulüne dair işaretleri de zikreder.

Bediüzzaman, muhtemelen 1950'lerin başlarında, İslâm devletlerini iman kardeşliği temeline dayalı bir federasyon olarak dahi görür:

"Ruh u canımızla mübarek bayramınızı tebrik ediyoruz. İnşallah âlem-i İslâmın da büyük bir bayramına yetişirsiniz. Cemâhir-i müttefika-i İslâmiyenin kudsî ka-nun-u esasiyelerinin menbaı olan Kur'an-ı Hakîm, istikbale tam hâkim olup be-şeriyete tam bir bayramı getireceğine çok emareler var."⁸⁹

5. Medresetü'z-Zehrâ:

Bediüzzaman'ın Demokrat hükûmetin Doğu Anadolu'da bir üniversite kurmayı planlamasıyla kendi Medresetü'z-Zehrâ projesini eşit telakki etmesi, ve ona dinî bir temel verilmesi hususunda⁹⁰ tavsiyelerde bulunması, onun böylesi bir kurumun bölücü ırkçılığın önlenmesinde ve İslâm dünyasının doğusundaki Müslüman halklar arasında barış ve birliğin güvence altına alınmasında oynayacağını düşündüğü önemli rolle bağlantılı bir şekilde mütalaa edilmelidir. Onun Doğu Üniversitesine dair görüşlerini içeren mektubunda CENTO'nun kurululuşunu desteklemesi de aynı ışık altında incelenmelidir.

6. Batıya yönelik tavır:

Yukarıda "Eski Said'e Göre Harici Cihad"a ilişkin bölümde açıklandığı gibi, Bediüzzaman modern çağda Avrupalılara İslâm'ın ulvî mahiyetinin gösterilmesi gerektiğini, çünkü bu yapılacak olursa, "medenîlere galebe çalmak ikna ile olduğundan," onların kitleler halinde İslâm'a geleceklerini belirtmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı değerlendirirken, Bediüzzaman, bir dizi mektubunda açıkladığı üzere, istikbalde Batıda İslâm'ın kabulüne dair yeni işaretler keşfetmiştir.⁹¹

⁸⁷Emirdağ Lahikası, II, 56, 178.

⁸⁸Emirdağ Lahikası, II, 24-5, 34.

⁸⁹Emirdağ Lahikası, II, 100.

⁹⁰Emirdağ Lahikası, II, 76.

⁹¹Emirdağ Lahikası, II, 195-7.

İlaveten, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, komünizm ve dinsizlikten kaynaklanan anarşiyi insanlığın yüzyüze olduğu en büyük tehlikelerden biri olarak gördüğünden, bu tehlikeye karşı Batıyla siyasi ittifaka taraftar çıkmıştır. Onun görüşü şuydu: Eskiden İslâm birliğine karşı olan Avrupalı güçler, artık ona karşı çıkamazlar, bilakis şimdi onların da buna ihtiyacı var.⁹² Bağdad Paktını desteklemesi bu sebeptendir. Amerika'yı ise "din lehinde ciddi çalışan" bir devlet olarak görmüş, ve bu temele dayalı bir biçimde onunla samimi ve dostâne münasebetler kurulabileceği görüşünü serdetmiştir.⁹³

Aslında, CENTO'nun kurulması üzerine cumhurbaşkanı ve başbakana gönderdiği mentubundan, Bediüzzaman'ın yalnız Müslüman halklar arasında değil, Batı ve İslâm arasında da barış ve uzlaşmanın din, ilim ve marifet temeli üzere ele alınması gerektiğini düşündüğü anlaşılır.⁹⁴

Sonuç

Bediüzzaman'ın cihadı "manevî cihad" ve "müsbet hareket" muvacehesinde formüle etme niyeti, bu asırda İslâm'a ve gerçekte insanlığa yönelik en büyük tehlikeyi arzettiğini düşündüğü materyalist Batı felsefesine karşı koymak; ve imanı tecdid edip İslâm'ı inanan kitleler, hususan "felsefe"ye maruz kalmış buünanlar için muvâfık ve anlamlı kılarak İslâm dünyasının tam olarak yeniden ihya ve inşasının ve de İslâm medeniyetinin yeniden teşekkülünün temellerini atmak içindi. Müslümanların imanını kurtarmanın yanısıra, böylesi bir cihad Batıdaki çok sayıda insanı hak din olan İslâm'a çekecekti.

Modern çağda hak ve bätıl arasındaki mücadele bir kuvvet mücadelesi olmaktan ziyade ideolojik ve kültürel bir mücadele halini aldığından, Bediüzzaman'ın manevî cihad "silahları," iman hakikatlerinin mantikî delilleri, isbat ve ikna idi. Ki bunlar, bir tarafta materyalist felsefenin temelleri olan tabiat ve sebep-sonuç ilişkisini Kur'an'ın elmas kılıncıyla keser ve onların yol açtığı şüpheleri giderirken, diğer tarafta insana "iman-ı tahkiki"yi kazandırmaktaydı. Doğrudan doğruya Kur'an'dan ilham alan ve onun haşmetini yansıtan bu hakikat mesleği bu asrın hususan bilimsel gelişmeler sayesinde intibaha gelmiş, uyanmış insanın ihtiyaçlarına cevap verir, ve gerçek takva ve İslâm ahlâkını geliştirecek temeli teşkil eder.

Bu iman, Bediüzzaman'ın cihadının ikinci bileşkesi olan; komünizm ve en önemli veçhesini sair uluslararası ateist yapılanmalar gibi materyalist felsefenin değişik dallarının manevî tahribatına karşı mücadelelerin teşkil ettiği "müsbet hareket" in de temelidir. Böylesi hareketler veya "cereyanlar" âdetâ bir ideolojik savaş yürüttükleri, o kadar ki, Müslüman ülkeleri bozmayı, bölmeyi ve anarşi üretmeyi, böylece nihâf olarak istikrarsızlığa yöneltip ortadan kaldırmayı hedeflediklerinden; Bediüzzaman Risale-i Nur talebelerinin öncelikli vazifesinin, maruz kaldıkları kasıtlı ve şiddetli provokasyonlar, zulüm ve haksızlık karşısında bile, asayiş ve emniyetin muhafazası ve toplumun birlik ve dayanışması için çalışmak olduğunu düşünmüştür.

⁹²bkz. Emirdağ Lahikası, i, 237, 244-5, 262-3.

⁹³Emirdağ Lahikası, ii, 24.

⁹⁴Emirdağ Lahikası, ii, 178.

CHP iktidarının en huşunetli günlerinde bile, Bediüzzaman onların icra ettikleri İslâm-karşıtı tahripkâr faaliyetlerden yalnız yüzde 5 veya 10'luk bir kesimi sorumlu tutmuştur. Bizatihî mahkemelerde söylediği gibi, bir tarafta onu ve talebelerini bertaraf etmeye çalışan, komünizm ve sair "cereyanlar"ın gizli destekçileri; öte yanda, onlara karşı mücadele eden kendisi vardı. Onların, kendisinin çok iyi anlamış olduğu planları karşısında, Bediüzzaman tatbike giriştikleri sistemi veya hükûmet tarzına muhalefet etmedi; kamu güvenliğini muhafaza ve onların planlarını akim bırakmak için, içersinde bulunduğu son derece olumsuz duruma ve otuzbeş yıl boyunca laiklik adına maruz kaldığı zulüm ve haksızlığa rağmen, cihadını sistem içerisinde yürüttü, ve hatta, mümkün olduğunda sistemi kendi lehine kullanmayı başardı.

Bu sabırlı mücadele Bediüzzaman ve talebelerini düşmanları karşısında zafere ulaştırdı. Menderes ve Demokratlar tarafından Risale-i Nur'un neşrinin serbest bırakılmasının yanı sıra, yukarıda açıklandığı gibi, onların 1950'de iktidara gelmesinden sonra, Bediüzzaman cihadının menziline genişletmeye de muktedir oldu.

Bediüzzaman Kur'an'ın ve İslâm medeniyetinin istikbalde hâkim ve Allah sözünün hükümferma olacağına kesinlikle kâni idi. İlhamını Kur'an'dan alarak, bunun ancak tüm toplumu kucaklayıp kuşatmasının tedricî bir değişim gerektirdiği en temel düzeyde bir tecdid, tamir ve yeniden yapılanmayla başarılacağını derketti. Bu, maddî terakkiyi vurgulamış olan Eski Said'le Yeni Said arasındaki en temel farkı teşkil etti.

Bediüzzaman Türkiye Cumhuriyetinin ilk onyıllarının zor şartları altında "manevî cihad" ve "müsbet hareket" prensiplerini geliştirdiği halde, bir tarafta hak ile bâtil arasındaki mücadelenin modern çağdaki asıl mahiyetini berrak hale getirerek ve bunu Kur'an ve "felsefe" muvacehesinde açıklayarak, ve de ilkini müdafaa, ikincisine karşı ise mücadele için elverişli araçlar ve usuller temin ederek; öte tarafta, toplumdaki, bu "felsefe"yi temsil eden güçlerin sebebiyet verdiği bozulma ve tefessühün müsbet bir şekilde "tamir ve tedavisi" lüzumunu vurgulayarak, bizatihî içinde bulunduğu zaman ve mekânın çok ötesine dek uzanan bir cihadın temellerini atıyordu. Gerçekte Bediüzzaman, Müslümanların istikbaldeki birlik ve ittihadı için sağlam bir temel temin eden bu müsbet tecdid metodunun tüm İslâm âlemince benimseneceği ümidindeydi.